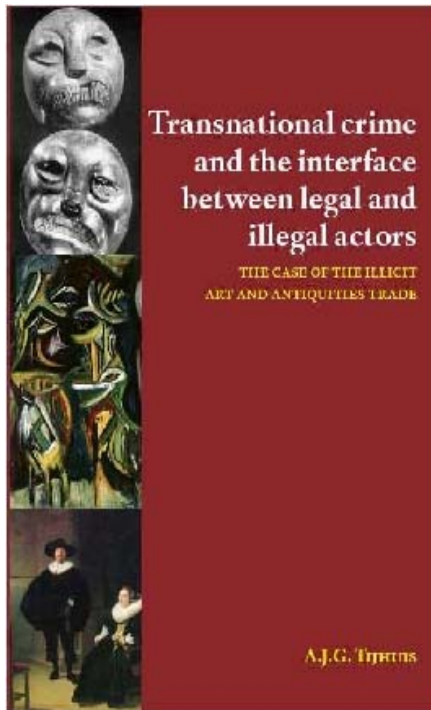

Transnational crime and the interface between legal and illegal actors

the case of the illicit art and antiquities trade

A.J.G. Tjihuis

Deze maand verscheen het proefschrift van A.J.G. Tjihuis over transnationale misdaad en in het bijzonder de illegale handel in cultuuroederen. Een uitgebreide samenvatting is hieronder opgenomen.

Het empirisch onderzoek van de illegale handel in cultuuroederen vond voor een belangrijk deel plaats bij de toenmalige Inspectie Cultuurbezit (de huidige sector Collecties van de Erfgoedinspectie) en haar Franse en Italiaanse evenknie: de Office Central de Lutte Contre le Trafic des Biens Culturels (in Parijs) en de Carabinieri (in Rome).

Informatie over de verkrijgbaarheid van de handelseditie is te vinden op:

<http://www.wolfpublishers.nl/eu/product.php?id=236>

Uitgebreide samenvatting

Dit boek is de weerslag van een promotieonderzoek naar de verbindingen tussen legale en illegale actoren rondom transnationale misdaad en in het bijzonder de illegale handel in cultuuroederen. Met legale actoren worden bedrijven en overheidsinstanties bedoeld en met illegale actoren de (transnationaal opererende) criminelen. De verbindingen tussen beide worden aangeduid met de term *interface*. Interface heeft daarbij zowel de betekenis van raakvlak als van een verbinding tussen legaal en illegaal. Deze interfaces komen in de wetenschappelijke literatuur en in de media veelvuldig maar tegelijkertijd vaak eenzijdig aan bod. Meestal komen alleen incidentele interfaces tussen legaal en illegaal aan bod. Daarnaast zijn deze interfaces vaak niet het hoofdthema maar een subthema van een studie of journalistiek verslag van bijvoorbeeld een bepaald soort misdaad of een zeker schandaal. Tenslotte ligt de nadruk vaak op de infiltratie van legale actoren door illegale organisaties en blijven allerlei interfaces, die meer het karakter van samenwerking hebben, onbesproken.

In dit onderzoek wordt daarentegen geprobeerd om interfaces op systematische wijze te onderzoeken. Daarbij staan vier onderzoeksvragen centraal. De eerste vraag is welke interfaces gevonden kunnen worden tussen legale en illegale actoren en hoe deze in een typologie van interfaces zijn samen te vatten. De tweede vraag is hoe de transformatie verklaard kan worden waarbij transnationale criminele activiteiten legaal worden en omgekeerd transnationale legale activiteiten illegaal worden. De derde vraag luidt of de typologie van interfaces een analytisch hulpmiddel vormt om de interfaces tussen legale en illegale actoren in de kunst- en

oudhedenhandel te beschrijven. Tenslotte wordt de vraag gesteld hoe de transformatie van legaal naar illegaal en omgekeerd verklaard kan worden in een speciaal toepassingsgebied: de illegale kunst- en oudhedenhandel.

De eerste vraag richt zich op de verschillende interfaces die gevonden kunnen worden tussen legale en illegale actoren rondom transnationale misdaad. De typologie die vervolgens ontwikkeld is onderscheid enerzijds antithetische en anderzijds symbiotische interfaces. De antithetische interfaces zijn interfaces waarbij legaal en illegaal elkaar beconcurreren, beschadigen of vernietigen. De symbiotische interfaces zijn interfaces waarbij legaal en illegaal op enigerlei wijze samenwerken.

Het eerste type van de typologie is de *antagonistic* (antagonistische) interface, een antithetische interface waarbij illegale actoren concurreren met legale bedrijven of overheden. De tweede antithetische interface is de *predatory* ('roofdier') interface waarbij de illegale actor de legale actor vernietigt of dood laat bloeden. Bij de *parasitical* (parasitaire) interface perst de illegale actor de legale actor af zonder deze definitief ten onder te laten gaan. De laatste antithetische interface is de *injurious* (verwondende) interface waarbij legale actoren worden aangevallen of ondermijnd op andere manieren dan bij de antagonistic, predatory en parasitical interfaces.

Naast de vier antithetische interfaces zijn er zes symbiotische interfaces. De eerste symbiotische interface is *outsourcing* (uitbesteding) waarbij een taakverdeling bestaat tussen legale en illegale actoren en de ene actor gespecialiseerde diensten levert voor de andere. Bij *collaboration* (samenwerking) worden de verbindingen sterker en werken legale en illegale actoren samen bij het plegen van grensoverschrijdende delicten. In geval van *co-optation* (coöptatie) zijn er wederzijdse voordelen tussen legale en illegale actoren waarbij de legale actor de machtigste partij is. Indien er wederzijdse voordelen zijn zonder dat één van de voorgaande interfaces van toepassing is wordt gesproken van *reciprocity* (wederkerigheid). Wanneer wederzijds voordelen bestaan zonder dat de legale en illegale actor contact met elkaar hebben is sprake van (*systemic-*) *synergy* (synergie) Tenslotte is sprake van *funding* (financiering) wanneer legale actoren essentiële financiële steun leveren voor criminele organisaties.

Met de interface typologie kunnen interfaces tussen legale en illegale actoren beschreven worden onafhankelijk van het type misdaad of het type actor. De typologie biedt echter geen adequate beschrijving en verklaring van een ander fenomeen: de transformatie van transnationale criminele activiteiten naar legale activiteiten en omgekeerd. Op basis van de analyse van de interface typologie wordt geconcludeerd dat deze transformatie begrepen kan worden door de rol van bepaalde individuen, legale organisaties en jurisdicties nader te bestuderen.

Aan de hand van een aantal case studies zijn individuen en organisaties als interface onderzocht. De individuen als interface kunnen onderscheiden worden in transnationale (criminele) makelaars en transnationale (criminele) handelaren. De makelaars sluiten deals waarbij goederen van legale status veranderen, zonder dat zij deze goederen zelf bezitten. De handelaren laten hun eigen goederen van status veranderen door ze te smokkelen en te verkopen.

Vervolgens zijn de legale organisaties als interface onderzocht aan de hand van een aantal andere case studies. De legale organisaties als interface kunnen onderscheiden worden in twee modellen: het *coffeeshop-model* en het *Ambrosiano-model*. In het coffeeshop-model is de legale organisatie het uiteinde van een criminele organisatie of netwerk. Het Ambrosiano model ziet op een legale organisatie die talloze verbindingen heeft met zowel legale als illegale actoren. Na de individuen en organisaties zijn jurisdicties als interface onderzocht aan de hand van enkele case studies. Jurisdicties kunnen als interface functioneren wanneer daarin

wetgeving ontbreekt ten aanzien van grensoverschrijdende activiteiten die in andere landen illegaal zijn.

Op basis van de hierboven beschreven bevindingen is het zogenaamde *lock model* (sluismodel) uitgewerkt. Dit model laat op abstracte wijze zien hoe de transformatie van legaal naar illegaal, en omgekeerd, functioneert. Zowel individuen, legale organisaties als jurisdicties kunnen aldus een 'lockfunctie' vervullen.

Na de ontwikkeling van de nieuwe typologie en het lock model is uitvoerig gekeken naar de illegale kunst- en oudhedenhandel. Daarbij is gebruik gemaakt van een reeks aan bronnen. Allereerst zijn een groot aantal dossiers bestudeerd van de Inspectie Cultuurbezit. Daarnaast zijn gegevens verzameld bij de Nederlandse douane, de Franse kunstpolitie, New Scotland Yard in Londen en de kunstafdeling van de Italiaanse Carabinieri. Daarnaast zijn vele gesprekken gevoerd met archeologen, kunsthandelaren, museum conservatoren en andere experts. Tenslotte is de beschikbare literatuur over dit onderwerp bestudeerd.

Voorafgaand aan de bespreking van de aldus verzamelde data is een overzicht gegeven van de illegale kunst- en oudhedenhandel. Deze handel bestaat uit gestolen, illegaal uitgevoerde en vervalste kunst- en oudheden. In veel gevallen is sprake van zowel gestolen als illegaal uitgevoerde voorwerpen. De algemene bespreking van deze handel leverde een aantal conclusies op.

Voor de vaak veronderstelde band tussen illegale kunsthandel en de drughandel zijn, uitgezonderd enkele spaarzame incidenten, geen aanknopingspunten gevonden. Geen enkel bewijs werd gevonden voor de vaak veronderstelde rol van gestolen kunst als middel om crimineel geld wit te wassen. Hetzelfde geldt voor de diefstallen die uitgevoerd zouden worden in opdracht van verzamelaars. Verder blijkt de illegale kunst- en oudhedenhandel wel sterk beïnvloed te worden door oorlogen en burgeroorlogen in bronlanden van kunst en oudheden.

Na de algemene bespreking van de illegale kunst- en oudheden handel is specifiek gekeken naar de interfacetypologie en het lock model. Ieder type interface en de toepasselijkheid van het lock model is onderzocht aan de hand van de beschikbare data. De resultaten van dit onderzoek van de illegale kunsthandel zijn daarbij grotendeels gelijk aan die van de illegale handel in oudheden. Zo blijken enkele interfaces uit de typologie niet voor te komen in de onderzochte data, te weten de parasitical, predatory en funding interface. Verder zijn de grenzen tussen de verschillende symbiotische interfaces minder duidelijk dan bij andere vormen van transnationale misdaad zoals drughandel en mensenhandel. Bovendien blijkt veelvuldig een interface voor te komen waarin de typologie niet voorziet. Het is de interface tussen zogenaamde interne dieven en hun omgeving. Interne dieven zijn bijvoorbeeld museummedewerkers die voorwerpen uit de collectie verduisteren of wetenschappelijk onderzoekers die voorwerpen uit musea of archieven stelen. Dit nieuwe interfacetype is aangeduid als *facilitating* (facilitaire) interface. Terwijl de illegale kunst- en oudhedenhandel aldus de noodzaak van een nieuw type interface laat zien, blijkt tevens dat in deze handel de - als tegenpolen gedefinieerde - antagonistic en synergy interface nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn. Wanneer zowel een legale als illegale handel bestaat in een bepaald soort kunstvoorwerpen is nauwelijks te bepalen of de bonafide en malafide handelaren elkaar nu benadelen of juist (indirect) bevorderen (synergie).

Tenslotte is het lock model onderzocht. De transformatie van illegaal naar legaal in de illegale kunst- en oudhedenhandel blijkt met het lock model te kunnen worden begrepen. Daarbij bestaan belangrijke verschillen tussen kunst en oudheden en tussen verschillende bron- en marktlanden. De transformatie van geroofde oudheden is in de meeste gevallen minder complex vanwege het feit dat oudheden veelal geen individuele eigenaar hebben en niet met zekerheid te herleiden zijn tot een bepaald bronland. De lockfunctie van jurisdicties

volstaat dan veelal om de transformatie van illegaal naar legaal te bewerkstelligen. De verschillende bron- en marktlanden kennen grote verschillen in wetgeving, opsporing en registratie van (gestolen) kunst en oudheden. Dit heeft belangrijke consequenties voor de wijze waarop illegale kunst en oudheden al dan niet kunnen transformeren. De recente rechtzaken tegen handelaren in oudheden die illegaal werden opgegraven in Italië en uiteindelijk in grote musea in de VS belandden, illustreert precies hoe het lock model werkt. Italië kan daarbij gezien worden als de illegale kant van het lock: de oudheden worden illegaal opgegraven en naar Zwitserland gesmokkeld. Zwitserland kan vervolgens gezien worden als het lock zelf waar de verandering plaatsvindt van illegaal naar legaal. De oudheden krijgen in Zwitserland een valse provenance voordat ze het land verlaten. Nadat een provenance is toegevoegd gaan de oudheden naar de musea in de VS. De illegale herkomst is dan niet langer zichtbaar.

Het boek sluit tenslotte af met een aantal beleidsaanbevelingen op het gebied van transnationale misdaad en in het bijzonder de illegale handel in cultuurgoederen.

A.J.G. Tjihuis is werkzaam bij Pontius Advocaten in Amsterdam en tevens verbonden aan het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving in Leiden